

З ПОВАГОЮ ТА ШАНОБЛИВІСТЮ ДО ВЧИТЕЛЯ І ДОСЛІДНИКА

Кожен науковець і викладач у своєму творчому пошуку щоразу опирається на надбання своїх попередників. Без цього неможливий поступальний рух в опануванні нових знань. Здобутки минулих поколінь — надійне підґрунтя сучасних досліджень. Про це замислюєшся, коли гортаєш сторінки значних наукових зведень або звичайних за обсягом праць, що особливо цікаві. На думку спадає, якими ж були автори цих праць, які риси їхнього характеру зумовили отримання чудового результату дослідження, що оточувало їх у житті.

Про життєвий шлях одного з найвідоміших вітчизняних орнітологів можемо тепер довідатись з книжки «Природознавець Микола Гавриленко: епоха та пам'ять» (Полтава, 2009), що надрукована в Історико-бібліографічній серії «Постаті аграрної та біологічної науки Полтавщини: факти, документи, бібліографія». Укладачі цього видання В. М. Самородов та С. Л. Кигим. Книжка приурочена до 120-річчя від дня народження видатного науковця М. І. Гавриленка.

Одразу варто зазначити, що укладачі професійно, відповідально, зі знанням справи виконали поставлене перед собою завдання. Матеріал для книги підібраний ретельно, відчувається, що постать їхнього знаного земляка викликає у них надзвичайну повагу.

Книжка починається проникливим вступним словом декана Природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, професора Марини Гриньової. З цієї передмови бачиш, як пишається своїм попередником нинішній викладацький колектив відомого в країні вищого навчального закладу.

У першому розділі книжки укладачами детально, з подробицями викладено біографічні відомості про М. І. Гавриленка. Втім це не сухий перелік дат. Змальовано формування вченого не лише як орнітолога, а також як природознавця з широкими інтересами, музеєзнавця, краєзнавця, як людину, що брала найактивнішу участь у громадському житті через роботу у великій кількості товариств, спілок, комітетів. Надзвичайно красномовним став наведений у книзі епізод з життя вченого, коли він урятував від спалення 6 тис. книжок бібліотеки свого інституту під час відступу гітлерівців з Полтави. У розділі вміщено повний перелік наукових друкованих праць вченого.

Особливо інтригуючим є другий розділ книжки, де вміщено спогади В. Н. Грубанта про історію придбання Харківським національним університетом

дуже відомої колекції птахів М. І. Гавриленка, яку він збирав протягом шестидесяти років. Ці спогади опубліковано вперше, за що укладачам книжки окрема подяка. З усіх перепетій придбання колекції, які описані лише одним учасником подій, зрозуміло, з яким трепетом ставився дослідник до своєї колекції птахів і яким важким емоційним випробуванням став для нього її продаж. Видання містить статтю з переліком кількості екземплярів по кожному виду птахів, які вчений передав у фонди до Харкова, у переліку їх — 5235.

Окремим розділом представлені листи М. І. Гавриленка до М. О. Мензбіра, В. І. Вернадського, Л. С. Берга, більшість з яких опубліковано вперше. Описано також про листування вченого з іншим відомим орнітологом, В. М. Зубаровським, з яким він товаришував упродовж багатьох років.

До книжки включено і розділ, де подано невелику частину наукового доробку М. І. Гавриленка. Основний наголос зроблено на представленні матеріалів, що висвітлюють діяльність вченого у галузі збереження заповідних територій. Саме в цьому розділі він рельєфно виступає як природоохоронець, а також продемонстровано його активну співпрацю з підшефними музеями Володимира-Волинського і Вінниці.

Дуже зворушливими, шанобливими є спогади колег, знайомих і учнів М. І. Гавриленка, що складають наступний розділ книжки. Ці спогади сповнені теплими почуттями до вченого, в них йдеться про уважного, вдумливого вчителя, в них змальовані риси його характеру. Без цього розділу книжка багато втратила б.

У Полтавському краєзнавчому музеї існує Фонд М. І. Гавриленка, каталог якого поданий у спеціальному розділі видання. Найперше представлені описи тушок і опудал птахів з колекції вченого, що залишилися в Полтаві. Крім того, наведено перелік його листів до своїх наставників та колег і перелік наукових праць. Цей розділ дещо повторює хронологічний покажчик праць дослідника, що в першому розділі. Проте це навряд чи можна вважати вадою книжки. Каталог фонду містить також перелік матеріалів про життя і діяльність дослідника, перелік наявних фотовідбитків і негативів, праць інших вчених, які були подаровані відомому полтавчанину.

У літературі можна знайти багато згадок про М. І. Гавриленка, тому укладачі вирішили подати окремий розділ з переліком першоджерел, або цілком присвячених вченому, або тих, де є посилання на його участь в дослідженнях. Цей перелік значно ширший, ніж той, що є у фонді, описаному у попередньому розділі.

Дуже приваблює вміщений в книжці фотолітопис, складений з великої кількості фотографій, на яких рідні та друзі М. І. Гавриленка, його наставники в науці й однодумці, сам вчений у різноманітній обстановці.

Прикметним і дуже важливим у книжці є також те, що кожен матеріал супроводжено змістовними примітками, що робить читання легким і в усьому зрозумілим.

Книжка, про яку йдеться, безперечно, стане справжнім надбанням в історії зоологічної науки, за що дякуємо її укладачам. Вона може слугувати прикладом, як треба берегти пам'ять про видатних дослідників, багато з яких цього варті і ще чекають такого вшанування.

Геннадій Фесенко